משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר זרעים

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה כלאים

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה כלאים

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-כלאים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ט 4
פרק ב 4
משנה א 4
משנה ה 5
משנה ו 5
משנה ז 5
משנה ח 6
משנה י 6
פרק ג 6
משנה ז 6
פרק ד 6
משנה ד 6
משנה ח 7
פרק ה 7
משנה ג 7
משנה ז 7
פרק ו 7
משנה ט 7
פרק ז 7
משנה ב 7
משנה ג 7
משנה ה 8
משנה ו 8
משנה ז 9
פרק ח 9
משנה א 9
משנה ב 9
משנה ו 10
פרק ט 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ד 11
משנה ה 11
משנה ז 11
משנה ח 11

פרק א

משנה א

[אות ב] **בתוי"ט ד"ה אקדים כו'. הראויין למאכל אדם**. ופי' בכ"מ דלאו דוקא נקט רבינו מאכל אדם אלא כל דבר שרוצה בקיומו אסור ואפי' רוצה בקיומו למאכל בהמה (דהא מה"ט הוי זונין כלאים שמקיימין אותם למאכל יונים כמ"ש הרע"ב וכן בקוצים בכרם דספ"ה שמקיים אותן לגמלים) ולא נתכוון רבינו לשלול אלא עשבים המרים בלבד כדדייק סיפא דלישנא עיי"ש:

[אות א] **בר"ב ד"ה השעורים. אבל לענין כלאים**. אף דתנן בפרק ב' דתרומות כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה. היינו דוקא לענין תרומה דניטלת מן התבואה אבל חלה שנטלת מן העיסה כל שעיסות הן דומות זו לזו מפריש מזה על זה. או דכשיש בכל א' שיעור חלה בפ"ע אין תורמין ממין על שא"מ אבל לצרף יחד לשיעור חלה מצטרפין חטין עם כוסמין. ושעורים עם הכל חוץ מן החטין תוס' מנחות (דף ע' ע"ב) והר"ש (ועיין ברש"י פסחים דף לה) תנא כוסמין מין חטין לענין תרומה ועי' בהר"ן שם שתמה על דברי רש"י הנ"ל:

משנה ב

[אות ג] **הקשות**. וכן פליגי ספ"ב דתרומות:

משנה ט

[אות ד] **וכוסמת**. עיין תוי"ט פ"ק מ"ה דשבת ד"ה וכרשינים:

[אות ה] **בתו"ח ד"ה תי"ט ד"ה שני. לאו מין זרע הוא**. ועדיין קשה לר' יהודה נהי דשדך היינו זרוע מ"מ נימא דלא תזרע כלאים היינו בהדי שדך שזורע מין אחר והוי כלאים עם החבור לשדך כמו כלאים דבהמתך:

פרק ב

משנה א

[אות ו] **רובע ממין אחר ימעט**. נלע"ד מסוגיא דב"ב (דף צ"ד ע"א) במה דמשני רובע דכלאים כי רובע דהכא דמי. מבואר דדוקא ברובע דהמיעוט הוי רק חומרא דכלאים אבל ביותר מרובע צריך למעט הכל. ואף לחד תירוצא בתוס' שם דקאי ללישנא דקנסא. מ"מ הא כמה פוסקים פסקו כהך לישנא דקנסא כמו שפסק הטור ח"מ רסי' רכ"ט ובהגהות שם. ומ"מ י"ל דכיון דהוי ספיקא אם קיי"ל כלישנא דדינא או קנסא מש"ה במוכר פירות ונמצא יותר מרובע טנופת לסאה מספק לא מחייבינן למוכר לברור כולו

היכא דידעינן דלא עריב בכוונה. דשמא כלישנא דקנסא וכמ"ש בב"י שם. והכא בכלאים אזלינן לקולא כלישנא דדינא ואף ביותר מרובע הדין דימעט כיון דמדאור' בלא"ה לא הוי כלאים אזלינן לקולא. ומ"מ לאידך תירוצא דתוס' דקאי גם ללישנא דדינא א"כ בודאי הדין דביותר מרובע יבור כולו. ועיין בשיטה מקובצת דהביא ג"כ כמה שיטות שסוברים דקאי גם ללישנא דדינא. ולדינא יש לדון דהוי כמו ס"ס להחמיר ספק דקיי"ל כלישנא דקנסא וספק דאף ללישנא דדינא צריך לבור את כולו. וחידוש שלא העלו האחרונים כלל מזה. והרמב"ם (רפ"ב דכלאים) כתב זרע שנתערב בו זרע אחר אם היה אחד מכ"ד כו' עד שימעט את החטים או יוסיף על השעורים ואם זרע לוקה. ותמהני דהא מבואר בסוגיא דב"ב הנ"ל דברובע כל עיקר המיעוט הוי רק חומרא דכלאים וגם בירושלמי הובא בכ"מ במקומו מבואר הא דמותר להניף ולא הוי כמבטל איסור כיון דמרבה לבטל מפני מראית עיין היינו דמדאורייתא ממילא מותר כיון דלא עירב אדעתא לזרוע. וא"כ איך כתב הרמב"ם דזרע לוקה הא מדאורייתא לא הוי כלאים וצל"ע ועיין בתשובת מוצל מאש (סי' מ'):

[אות ז] **בהרע"ב ד"ה יבור. דמיחזי כמקיים.** לפ"ז בב' מינים צריך לבור כל הב' מינים כן כתב הר"ש. אבל הרא"ש כתב די"ל דוקא מאותו מין שהתחיל לבור אם ישייר ממנו נראה כמקיים אבל מין האחר כיון דאין בו רובע ולא התחיל לבור ממנו לא הוי כמקיים:

[אות ח] **במתני' אלא ממין אחד.** וכשם שאין מצטרפין לאסור כך אין מצטרפין להתיר כגון כ"ב רבעים וחצי חטים וחצי רובע שעורים ונפל לתוכם פחות מרובע עדשים ירושלמי הובא בהר"ש. והרמב"ם בפירושו מפרש כן בדברי ר"ש במתני' שלאח"ז ר"ש אומר כשם שאמרו להחמיר. היינו כמו שאין מצטרפין לחומרא כך אין מצטרפין להקל. ומה דאמר אח"כ הפשתן בתבואה זהו חוזר לדברי ת"ק ואשמעינן דפשתן כזרעוני גינה:

משנה ה

[אות ט] **שאינן עושין.** והרמב"ם בפי' ובחבורו כתב דה"ק דאע"פ שאין עושין עד אחר ג' שנים מ"מ אסור לזרוע בתוך כך מין אחר עד שיעקור השרשים:

משנה ו

[אות י] **וקרובין וכו'.** וכן במתני' שביעית (פ"א מ"א):

משנה ז

[אות יא] **בהרע"ב ד"ה מותר לסמוך לו מאותו המין. של שדה חבירו.** דמדינא מותר לזרוע חטים בצד שדה שעורים של חבירו דכתיב שדך לא תזרע כלאים אין איסור אלא שיזרע שדהו כלאים שלא נאמר הארץ לא תזרע כלאים ומש"ה אפילו זרע סמוך לשדה

חטים שלו זרע שעורים ומשך זרע השעורים עד שסמכו לשדה חבירו הזרוע שעורים הרי זה מותר שנראה השעורים שבצד שדהו שהן סוף שדה חבירו הרמב"ם (פ"ג הט"ז דכלאים). וכתב הכ"מ דוקא היכא דנזרעו תחלה ב' השדות בהיתר ואח"כ זרע שעורים והמשיכה עד שדה חבירו:

משנה ח

[אות יב] **בתי"ט ד"ה ולסלע. הואיל ולא נעשה לשם גדר וכו'**. שגבו ממני דברי רבינו התוי"ט בזה. דגם בגדר בעי' רחבו ד' אלא דבעוביו לא בעי שיעור וסגי בכ"ש וה"נ בסלע מהני עובי כ"ש ורחב ד' ומה"ת לומר דסלע גרע. והרי הרע"ב כתב דאשמעינן דאפילו סלע וכו' משמע דס"ד מסברא דסלע עדיף מגדר ואיך נימא דלפי האמת סלע גרע מגדר. וכן בהר"ש כתב כדברי הרע"ב דאצטריך לאשמעינן דאפילו בסלע בעי' רוחב ד' דבפחות מזה לאו שמה מחיצה להפסיק כדאשכחן בשלהי פ"ק דעירובין (דף ט"ז) הרי דמדמי להיא דעירובין דמיירי בגדר הרי דדינם שוים. ומעולם לא שמענו מי שיאמר דסלע גרע ובעי' ד' בעוביו ודברי התוי"ט אלו נפלאים בעיני:

משנה י

[אות יג] **תבואה בירק**. היינו בב' שדות אבל אם לזרוע שורה ירק מצד שדה תבואה סגי בו' טפחים כדאיתא לקמן (במשנה בתרא דפ"ג). הרמב"ם בחבורו:

פרק ג

משנה ז

[אות יד] **ר"מ אומר וכו'**. כתב הרא"ש בירושל' מפרש דלא פליגי ר"מ ור"י בן החוטף אפרתי אלא בתחלת ימיו שנה לר"מ בית סאה ושוב חזר בו ושנה לר' יוסי בית כור:

פרק ד

משנה ד

[אות טו] **בתוי"ט ד"ה כנגד הפרצה. וכ"כ הר"ש**. כדמוכח בשלהי פ"ק דעירובין גבי ג' מדות במחיצות עכ"ל הר"ש. ותמהני מאד הא אדרבא בסוגיא דעירובין שם מבואר ההיפוך דלפי שינויא דרבא דקאמר מדסיפא רשב"ג וכו' מבואר למה דקי"ל כרבנן דגם למעלה שיעור לבוד ג"ט ה"נ היה מקום חשוב להתיר לזרוע בצדו נגד העומד אם הוא רחב ג"ט וצלע"ג. אח"כ מצאתי תה"ל בחידושי הריטב"א עירובין שכ"כ להדיא בשם הר"י והראב"ד וצל"ע על הר"ש והתוי"ט:

משנה ח

[אות טז] **בר"ב ד"ה בין שורה. והמקום שבין כל שתי וכו'**. לשון הר"ש ט"ז אמות היינו בין ב' החיצונות אי נמי יש לפרש בין חיצונה לאמצעי' דכיון דאיכא ג' שורות גלי אדעתיה שבא לנטוע כרם כענין זה ומצטרפין בפחות מט"ז ולא דמי לב' שורות דאין מצטרפין אפילו בשמונה דג' שורות הוי ככרם גדול דקרחה שלה ט"ז אמה:

[אות יז] **בתוי"ט ד"ה ראב"י. דשורה אחת הוי כרם**. והוי כמו קרחת הכרם ולענין זה כב"ה דקרחת הכרם הוי ט"ז אמה. והא דקאמר שאילו מתחלה נטען הר"ז מותר בח' אמות הא כיון דסבר כב"ש צריך לכל שורה הרחקה ד' אמות. בירושלמי פריך לה ומשני דמותר בח' אמות היינו בח' ומשהו הובא בהר"ש:

פרק ה

משנה ג

[אות יח] **בתוי"ט ד"ה שער כותש. וכותש ממילא ע"כ**. וכתב עוד וי"מ כאן ובפאה שער כותש עפר הנפרד ונכתש ולפעמים הרוח מפזרו והוי כפחות מארבעה ועשרה ובירושלמי מפרש וכו':

משנה ז

[אות יט] **תוי"ט ד"ה ואם הביאה. ועי' וכו'**. ולר' אושעיא הגי' לקמן משתשליש ולר"י משתשריש כ"ה בירושלמי (לקמן פ"ז) ועי' מ"ש בס"ד:

פרק ו

משנה ט

[אות כ] **המותח זמורה**. מל' הכתוב וימתחם כאהל (ישעיה מ):

פרק ז

משנה ב

[אות כא] **ואם לאו אינן מצטרפות**. וכתב הרא"ש ולא ידענא למה הוצרך לשנות ואם לאו אינן מצטרפות פשיטא וכי עדיף מנוטע ה' גפנים בתחילה:

משנה ג

[אות כב] **בר"ב ד"ה אבל כו'. חוץ לעבודת הגפן**. ומשם ואילך תחתיו אסור מן הצד מותר עי' בהר"ש:

משנה ה

[אות כד] **בר"ב ד"ה אין אדם כו'. ולא דמי לשאר איסורים שבתורה כגון הנותן חלב ודם.** ובתוס' יבמות (דף פ"ג) כתבו לחלק דבדבר התלוי במחשבה כגון משתחוה לבהמת חבירו בזה אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וה"נ איסור כלאים תלוי במחשבה כההיא דלעיל (פ"ה מ"ו) וע' בר"ש כאן:

[אות כג] **וחייב באחריותו.** בריש ב"ב איתא ברייתא מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור וכו' וחייב באחריותה. וכתבו התוס' שם נראה לר"י דהאי חשיב היזק ניכר וכו' אבל אין לומר דהוי אינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא וכו' ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב עכ"ל תמוה לי דהא בסוגיא דבב"ק (דף ק') מביא ראיה מהך ברייתא דר"מ דאין דינא דגרמי הרי דמוקי להברייתא כר"מ ור"מ הא סבר במטמא וכו' דגם בשוגג חייב דקנסו שוגג אטו מזיד. ואע"ג דאיתא בגיטין (דף נ"ג) דרק בדרבנן קניס ר"מ שוגג אטו מזיד אבל לא במבשל בשבת כיון דהוא דאורייתא הא י"ל דר"מ ס"ל דמקיים כלאים לא הוי דאורייתא דלא כרע"ק עיין בב"ק (דף פ"א) בתוס' שם או דמיירי בכלאים בח"ל דרבנן ובדרבנן קניס ר"מ שוגג אטו מזיד. ואדרבא בזה היה מיושב קושיית התוס' בב"ק (דף ק') דמנ"ל להגמ' דהך ברייתא כר"מ והיינו ממה דחייב אף בשוגג ע"כ דהוא ר"מ דקניס שוגג אטו מזיד בדרבנן. ואולם עדיין אינו מספיק כל הצורך. דלמא הברייתא כר"י ס"ל דבדאורייתא קנסו שוגג אטו מזיד וס"ל דמקיים הוי דאורייתא ומיירי בכלאים בא"י. ועכ"פ קושית התוס' לק"מ כיון דמוקמינן לה כר"מ ממילא ניחא דס"ל דבדרבנן קנסו שוגג אטו מזיד. ועל משנתינו דהכא דלכאורה קשה מסתמא דמתני' דגיטין דהמטמא בשוגג פטור י"ל דמיירי בכלאים בא"י דהוא דאורייתא דקנסו שוגג אטו מזיד וק"ל:

[אות כה] **בר"ב ד"ה בשמיטה כו'. שהכל הפקר.** ודוקא ענבים לא נאסרו אבל הגפנים נאסרו אם הוסיפו מאתים שאין הזמורות הפקר. הר"ש. וראיתי להגאון ר' פנחס ז"ל בספר כתובה לכתובות (דף פ' ע"א ד"ה אכלה ערלה) כתב בפשיטות דאף העצים מותרים עי"ש ובמחכ"ת אשתמיטתיה דברי הר"ש שכ' בהיפוך:

משנה ו

[אות כו] **בר"ב ד"ה קוצרו כו'. א"נ כו' שמא יוסיף מאתים.** וכן כתב הרא"ש. ויש לעיין הא אם לא נתיר לו לקצור הוי אנוס ולא מקרי ניחא ליה ולא ליתסר. וא"כ לא הוי דבר האבד:

משנה ז

[אות כז] **ואינו מקדש**. אם לא יחזור. והא דאמרי' לעיל משנה ג' דתחת הגפן מקדש. היינו כשעיקר התבואה תחת הגפן כמו המסכך גפנים ע"ג תבואה. אבל הכא עיקר התבואה עומד חוץ לגפן ונוטה תחת הגפן הרא"ש:

[אות כח] **בר"ב ד"ה וענבים משיעשו וכו'. למאן דגריס משתשליש**. בהר"ש מבואר דהגירסות לא פליגי לדינא דכללא הוא דזרוע מעיקרא בהשרשה כדאי' (פ"ב דפסחים) ומשנתנו דהכא דקתני בענבים עד שיעשו כפול הלבן היינו ע"כ בזרוע ובא. כגון שהכרם היה נטוע כבר מקודם שהביא הזרוע. וא"כ להך גירסא התבואה משתשריש מיירי שזרע התבואה לתוך הכרם. והוי לגבי התבואה זרוע מעיקרא. ולהגירסא משתשליש מיירי שהעביר עציץ נקוב הזרוע בכרם והוי לגבי שניהם זרוע ובא. אכן בירושל' משמע דלב' הגירסות מיירי בזרע התבואה בתוך הכרם. ופליגי לדינא. דלהגירסא משתשריש ס"ל דלענין התבואה מקרי זרוע מעיקרא ולהגי' משתשליש ס"ל דלא מקרי זרוע מעיקרא אלא היכא דזרעו שניהם באיסור התבואה והכרם יחדיו אבל אם קדם זה את זה דהוי ראשון בהיתר מקרי לגבי שניהם זרוע ובא. עיי"ש:

פרק ח

משנה א

[אות כט] **תוי"ט ד"ה אסורים. ונמשך אחריו הר"ב**. עי' תשובת הרשב"א סימן תצ"א:

[אות ל] **בא"ד דק"ו מעיקרא פריכא**. ובבאר היטיב ש"ע יו"ד סימן רצ"ז הובא בשם הגאון מו"ה עוזר ז"ל שתמה על דברי הרא"ש אלו. דהא הרא"ש לשיטתיה דפסק בהלכות כלאים דלא הוי כלאים אלא היכא דהצמר ופשתים מתחברים יחד ממש. משא"כ היכא דחגורת שני ראשי' צמר ופשתים ובאמצע משיחה של עור שמחברן לא הוי חיבור וליכא כלאים. א"כ שפיר יליף הירושלמי בק"ו מה כלאי בגדים דמותר ללבוש זע"ז אף אם חברן זע"ז ע"י רצועה של עור אפ"ה אסורים בתערובתן כלאי בהמה שאסורים אם קשרן זה לזה ברצועה לכ"ש דאסור בתערובתן עי"ש. וראיתי שכן הקשה בתוס' חדשים ומה שכתב שם בסה"ד אח"כ מצאתי כן מפורש בגמ'. במחכ"ת התם דנין רק דמותר להדיוט באכילה אבל עדיין י"ל דאסור לעבוד בו. דהבהמה עצמה כלאים דיש בו צד חמור וצד סוס:

משנה ב

[אות לא] **בתוי"ט ד"ה בהמה. א"כ ה"נ וכו'**. לענ"ד אינו מספיק דאף שאפשר שגזרו ע"ז מ"מ מהיכא פסיקא להירושלמי להקשות דלמא בימי דוד ובניו עדיין לא גזרו וב"ד

של אחריהם גזרו. וכעין זה כתב המשנה למלך (פ"ז ה"ו מהלכות בית הבחירה). אמנם ראיתי בטורי אבן חגיגה (ד' ו' ע"א ד"ה והא שמואל וכו') וצ"ל דקים ליה לר' שכבר גזרו רבנן על חינוך קטן:

[אות לב] **בתו"ח ד"ה בהמה. אגב ריהטא וכו'**. במחכ"ת הוא כתב כן אגב ריהטא דהא מכח קושית הירושל' מדוד ובניו מוכח דגם זה הוא דאורייתא:

משנה ו

[אות לג] [**בתו"ח ד"ה**] **בא"ד דנ"מ לענין מלקות כו'. רק בטמאה וטהורה**. ועיין בזה בספר גינת וורדים (כלל כ"ט) באורך:

פרק ט

משנה א

[אות לד] **והקנבוס**. בתוס' ישנים ביומא פרק בא לו הביא ראיה דאין הכוונה למה שאנו קורין קנבוס דהרי לעיל (פ"ב מ"ה) מבואר דקנבוס אינו עושה אלא לג' שנים וזהו אינו בקנבוס שלנו:

[אות לה] **בר"ב ד"ה מותר. לערב עמהן פשתן וכו' נתבטל ברוב כו'**. ואף שיש היתר עכשיו שיוכל ללבשו בלא פשתן ועי' בתשובת הר"ן (סימן נ"ט). ותימה על הר"ן נדרים (דנ"ב ע"א) שכתב ליישב דברי הרי"ף שכתב בפת שצלאו עם בשר בתנור א' דאסור לאכלו בחלב דריח הוי כמו משהו. ולא בטל דהוי דבר שיל"מ דאפשר לאוכלו עם בשר אף דבמין בשא"מ אינו בו דין דשיל"מ. היינו דוקא בדבר שאסור עכשיו ולמחר יהיה לו היתר. אבל בדבר שיש לו עכשיו היתר לא בטל אף במבשא"מ ע"ש וצע"ג ועי' בהגהות ש"ע יו"ד (סי' צ"ט) במ"ש הש"ך שם (ס"ק כ"ב) בשם הת"ח דמים שנתערבו בחלב דמותר ליתנם לבשר. וע' בתשובה שלי (סי' ר"ז וסי' ר"ט) ושם הארכתי בזה בעזה"י:

[אות לו] **בתוי"ט ד"ה אם רוב. ובמידי דיבש ביבש מין במינו**. ול"נ דהכא לא תלי בזה. דאף אם הוי אינו מינו הא גם במין בשא"מ מדאורייתא בטל ברוב רק מדרבנן בעי' ס' דחיישינן שמא יבשלם ויתן טעם וזהו ל"ש הכא:

[אות לז] **בא"ד ובתר שמא אזלינן**. כ"כ הרמ"א בהגהת ש"ע סימן צ"ח וכבר תמה שם הש"ך ע"ז:

משנה ב

[אות לח] **בר"ב ד"ה הכרים. מותר להציעו תחתיך**. ואף דמדרבנן אסור שמא תכרך נימא על בשרו מ"מ הכא דהוי קשין לא גזרו רבנן. ומ"מ לא הוי קשין לגמרי ע' בהרע"ב לקמן מ"ד:

משנה ג

[אות לט] **בר"ב ד"ה אסורים משום כלאים. לפי שיש להן בית ראש**. וכן הוא בש"ע. ותמיה לי דאף באין לו בית ראש ואינו דרך מלבוש מ"מ כיון דהוא על גופו והוי העלאה ומנין שלא יתלכלכו בגדיהם ליתסר כמו מרדעת על כתיפו דאינו דרך מלבוש ואסור אפילו להוציא הזבל דאינו דרך חימום רק להצילה מטינופות. ועיין בפרישה וט"ז. וצ"ע:

משנה ד

[אות מ] **לא יתן המרדעת**. והא דלא הוי דבר שאינו מתכוון כמו במוכרי כסות היינו דמכוין הוא ליטול המרדעת כדי שלא ילכלך בגדיו וגם זה מקרי נהנה מכלאים כדאיתא בירושל' דאסור ליקח ביצה חמה בבגד כלאים דכיון דניצל מלכוות בחום הביצה הוי כניצל במניעת הקור ש"ך ביו"ד (סי' ש"א ס"ק ח'):

[אות מא] **בר"ב ד"ה תכריכי המת. חפשי מן המצות**. והא דלא הוי לועג לרש דזהו רק בציצית ששקול כנגד כל התורה א"נ בכה"ג דלגבי המת לא הוי דרך חימום בכה"ג גם בחי ליכא איסור תוס' נדה (דף ס"א):

משנה ה

[אות מב] **שלא יתכוונו**. ומ"מ בעינן בענין דלא הוי פסיק רישא תוס' בשבת (דף כ"ט) אבל הר"ן (פ"ד דחולין דף רצ"א) כתב להתיר אף בפ"ר וע' מ"ש בגליון בשבת (פ"ה מ"ג):

משנה ז

[אות מג] **בר"ב ד"ה ומנעל. קרויים של זרב**. מלשון שרב דזיי"ן ושי"ן מתחלפין ע' תי"ט (רפ"י דמקואות):

משנה ח

[אות מד] **בר"ב ד"ה נוז. בשתי תכיפות**. דעת הרמב"ם באף בלא קשר חייב. ובקשר חייב אף בתכיפה א' וקשר ב' ראשי חוטים אהדדי. ודעת הטור דבעינן תרתי ב' תכיפות וקשר ב' ראשי חוטין להדדי. ודעת הפרישה והט"ז דהטור מיירי דוקא בחוט משי שמחבר צמר ופשתים יחד וקושר רק ב' ראשי חוטי המשי בזה הוא דלא מהני קשר לחוד. אבל בתוכף חוט פשתים דרך חוט צמר אף בתכיפה א' וקושר ב' ראשי חוטי פשתים להדדי הוו כלאים. והמג"א בהלכות ציצית לא ס"ל כן: